

بسیارند شهرهای بزرگی که با نمادهایشان به یاد آورده می‌شوند و این نمادها نه فقط در بناها و مکان‌ها، بلکه در روایت راویان شهرها هم بروز می‌یابند. نویسدگان و شاعرانی که شهرها را به بخشی از روایتشان تبدیل می‌کنند، تصویری از شهر به دست می‌دهند که دیگر هیچ‌وقت از بین نمی‌رود درحالی‌که بناها و مکان‌های نمادین شهر ممکن است روزی فروریزند و از بین بروند.

صفحه ۱۱

سرمقاله

چرا کارآفرینی به تمامی محقق نمی‌شود؟

حمزه نوذری

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

سخن از کارآفرینی به‌مانه راه‌حل و نوشداروی مسائل و چالش‌های جامعه همه‌گیر شده است. دیرزمانی است که جامعه جدید را جامعه کارآفرین، دانشگاه را دانشگاه کارآفرین و انسان‌های موفق را انسان کارآفرین می‌خوانند. در ایران گویی همه متفق‌القول راه نجات‌بخش را به یک پدیده به نام کارآفرینی مربوط می‌دانند؛ مثلاً نکته می‌شود راه نجات دانشگاه از وضعیت فعلی، دانشگاه کارآفرین است، تنها نسخه علاج بی‌کاری کارآفرینی است و ... سخن من در اینجا این است که کارآفرینی در ایران به تمامی محقق نمی‌شود. در ادامه سعی می‌کنم استدلال‌های خود را برای محقق‌نشدن این راه‌حل در جامعه ایران بیان کنم.

۱- در این تفکر نوعی ایدئالیسم خام نهفته است؛ یعنی نوعی سوپرکتیسم بدون ایزکتیسم. همه نهادها و سازمان‌ها فورانی از طرح‌های آموزش کارآفرینی ارائه می‌دهند و معتقدند کارآفرینی را باید آموزش داد. از نظر آنها، مشکل این است که افراد فاقد آگاهی و ذهنیت کارآفرینی هستند و مهم‌ترین گام آموزش، کارآفرینی است. گاهی از مفهوم فرهنگ‌سازی نیز استفاده می‌شود؛ یعنی مشکل در نبود فرهنگ، ذهنیت و آگاهی از موضوع است و اگر مسئله آگاهی و ذهنیت مورد توجه قرار گیرد، کارآفرینی محقق می‌شود. اما چنین نگاهی بدون توجه به مسائل عینی و شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، یک‌سویه‌انگارانه است. در مسئله کارآفرینی آنچه بیش از هر چیزی مهم است، توجه به دیالکتیک سوزه (ایژه) شرایط عینی جامعه است. نمی‌توان آگاهی و ذهنیت را بدون توجه به عینیات پیش برد و اگر هم چنین چیزی در پیش گرفته شود، جنبه تخیلی و کاریکاتوری به خود می‌گیرد.

۲- در دنیای پیشرفته و بازارمحور امروز، کارآفرین‌نه‌تنها با برانگیختن امیال محقق می‌شود، بلکه باید مدام میل‌سازی کرد. دلوز عبارت ماشین میلووز را به کار می‌برد تا واقعیت دنیای سرمایه‌داری را بازارمحور و تا حدی رقابتی امروزه را نشان دهد. کارآفرین کسی است که در دنیای سرمایه‌داری و در فضایی که امیال غنا و قیدوبندی جز فرایندهای بازار ندارند، حرای امیال رهاشده از هر محدودیتی چیز ارائه می‌کند و با هر چیزی امیال دیگری ساخته می‌شوند و اگر روزی این ماشین میلووز متوقف شود سرمایه‌داری با شکست مواجه می‌شود. پس کارآفرین در راستای به‌جریان‌آفندن چرخ‌های سرمایه‌داری عمل می‌کند و مدام میل می‌آفریند. اما چیزها و امیال در فرایند بازار مدام پیدا می‌کنند. کسانی که منابع بیشتری در کنترل دارند، می‌توانند امیالشان را برآورده‌کنند یا میلووزی را ادامه دهند تا جایی که منابع دارند یا منابعی را که در کنترل دارند در جریان گردش امیال یا ساخت میل جدید قرار دهند. اما در کشورهای اسلامی مانند ایران نمی‌توان از رهاسازی امیال و ساختن امیال جدید سخن گفت. ارزش‌ها و هنجارهایی وجود دارند که امیال را کنترل می‌کنند. به عبارتی کنش و رفتار اقتصادی مبتنی بر نظم هنجاری و ارزشی است. در چارچوب ارزش‌های موجود نمی‌توان امیال را برانگیخت و مدام میل‌سازی کرد. اگر افراد را آموزش دهیم که برای امیال چیز ارائه دهند یا امیال جدید را بسازند، در ادامه متوجه می‌شوند که باید در چارچوب نظم هنجاری و قوانین خاص حرکت کنند که اجازه بروز هر میلی را نمی‌دهد. نمی‌توان در جامعه‌ای با ارزش‌ها و هنجارهای خاص، سخن از رهاسازی و ساختن امیال جدید (کارآفرینی) به میان آورد. چنین نگاهی که فقط افراد را به برانگیختن و ساختن امیال تشویق می‌کند و نام آن را کارآفرینی می‌گذارند از شرایط و بستر جامعه ایران آگاهی ندارند. برانگیختن و ساختن مدام میل‌ها، جامعه کالایی‌شده‌ای را می‌سازد که همه چیز برای فروش است و نهایت آن بیگانگی انسان از جهان است.

۳- آمارها نشان می‌دهد بیش از ۸۰ درصد کارآفرینان و کسانی که کسب‌وکار جدیدی را بر اساس امیال بشری شروع می‌کنند، شکست می‌خورند. دلیلش هم روشن است؛ در دنیای رقابتی قادر نیستند در پاسخ به امیال موفق عمل کنند و رقیبانی دارند که با کیفیت و قیمت پایین‌تری امیال را اشاع می‌کنند. فرایندهای بازار آزاد، شرکت‌ها، تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان ضعیف را تسویه می‌کند و این شکست‌خوردگان باید یاد بگیرند امیال جدید را بسازند و خدمات خود را با کیفیت و قیمت کمتری ارائه کنند. اما در ایران مسئله شکست کارآفرینان نه در رقابت که در انحصار است. اگر کارآفرین با تولید یا ارائه خدمات در چارچوب‌های ارزشی و هنجاری میلی را برآورده‌کند، با انحصار شرکت‌های بزرگ دولتی یا شبه‌دولتی مواجه می‌شود. دوا ره پیش‌روی چنین کارآفرینی است؛ با باید در بوروکراسی دولتی نفوذ کند یا باید در بین شرکت‌های انحصاری خواهانی داشته باشد که در غیر این صورت شکست می‌خورد. کارآفرینی که نتواند در بدنه دولت یا شرکت‌های انحصاری نفوذ کند، تسویه می‌شود. کارآفرینانی که در اقتصاد رقابتی نسبی دوام می‌آورند و امیال جدیدی را می‌سازند، ممکن است دنیای جدیدی را خلق کنند یا شیوه‌دولتی متفاوتی از برآورده‌شدن امیال ارائه کنند؛ ولی در اقتصادی که انحصار زیادی وجود دارد، چیز جدیدی را شاهد نیستیم یا نهایتاً تغییر جزئی شکل می‌گیرد. نتیجه اینکه کارآفرینی نه‌تنها راه نجات نیست، بلکه خود مسئله است. آگاهی‌بخشی و آموزش کارآفرینی و توجه به سوزه‌های به‌اصطلاح آگاه به کسب‌وکار و ساختن میل جدید بدون در نظر گرفتن شرایط ایزکتیو (عینی) خطاست.

ادامه در صفحه ۵

چهارشنبه ۱۸ خرداد ۱۴۰۱ • ۸ ذی‌القعده ۱۴۴۳ • ۸ ژوئن ۲۰۲۲ • سال نوزدهم • شماره ۴۲۹۷ • ۱۲ صفحه • ۱۰۰۰۰ تومان

در «شرق» امروز می‌خوانید: میدان شوش زنان کارتن خواب را جواب می‌کند؟ وکیل تسخیری برای دفاع کافی است؟ توفان خاک و تفاوت مردمان هر سرزمین و **یادداشت‌هایی از امیر عربی، محمود فاضلی، مصطفی ایزدی و نعمت احمدی**

سرمایه‌گذاری در صنعت برق تقریباً متوقف شده و احتمال خاموشی و آسیب به بخش‌های صنعتی وجود دارد

هشدار؛ داد تولید از بی‌برقی!

شهرگریزی اجباری با سقف‌های اجاره‌ای

شهروندزدایی کم‌درآمدها در برنامه‌ریزی شهری و مسکن/ **کمال اطهاری**

۴

پیروزی با طعم شکست

نخست‌وزیر بریتانیا پس از نجات از رأی عدم اعتماد در موقعیتی متزلزل قرار گرفته است

۵

هکرها در گِل ماندند

توضیح چمران درباره حمله ناموفق سایبری منافقین و موساد به شهرداری تهران

۸

یادداشت روزنامه‌نگاران

نقل یک خاطره و طرح چند سؤال

علی حکمت

در دسامبر ۱۹۷۴ به دعوت حضرت آقای محمد مجتهدشیرازی به منظور همکاری با مرکز اسلامی از بیروت لبنان به هامبورگ آلمان رفتم. در بیروت اندکی زبان انگلیسی فراگرفته بودم؛ ولی شیفته زبان و ادبیات فرانسه بودم و مترصد فرصتی که بتوانم زبان فرانسه را بیاموزم؛ ولی از باب «العبد یدبر والله یقدر»؛ بنده تدبیر می‌کند و خداوند تقدیر برخلاف برنامه‌ریزی‌های من، تقدیر الهی چنین بود که سر از آلمان درآورم تا مجبور به یادگیری زبان آلمانی و زندگی در آلمان شوم. به هر حال برای من که در روستای «ریاب» کتاباد و در خانواده‌ای سنتی به دنیا آمده‌ام و در عنفوان نوجوانی به حوزه علمیه مشهد و از آنجا به نجف و از نجف به بیروت رفته و سپس از آموزه‌هایی مبتنی بر «ضرب زید عمرو» و همنشینی با خوشحالان و بدحالان جورواجور، سر از آلمان درآوردم؛ دنیای جدید و ناشناخته‌ای را تجربه کردم. پس از ورود به هامبورگ و بعد از چند روز استراحت و پشت سر گذاشتن تعطیلات کریسمس و سال نو میلادی، در کلاس زبان ثبت‌نام کردم و مشغول فراگیری زبان آلمانی شدم. در آن روزها دایره آشنایی‌های من بسیار محدود بود و اوقات فراغت را با آقای شستری، مرحوم پروفیسور مهدی رضوی پاکستانی -اسناد‌بازنشسته دانشگاه هامبورگ و مسئول تشریف مرکز اسلامی- و آقای دکتر حسین نمازی که پس از اخذ دکترای اقتصاد از دانشگاه اینسبروک اتریش به آلمان آمده بود و با مرکز اسلامی هامبورگ، همکاری داشت، می‌گذراندم. پس از مدتی هم شادروان دکتر جواد ازای، داماد شهید دکتر بهشتی، به جمع ما پیوست. محور کپ‌وگفت ما هم اغلب معطوف به اوضاع و احوال مسلمانان در آلمان و شیوه‌های تبلیغ اسلام در جوامع غربی و ضرورت ارتباط با دانشجویان ایرانی و سایر کشورهای اسلامی و تلاش به منظور تغییر وضعیت مرکز از مرکزی که به مسلمانان ایرانی اختصاص داشت به مرکزی برای همه مسلمانان و هم‌گرایی میان بیروان مذاهب گوناگون اسلامی بود؛ اما جدای از نغدغه‌های جمع ما، فضای رسانه‌ای آلمان درگیر با پیامدهای بمب خبری دیگری بود؛ خبر افشای جاسوسی «کوئرتیرکوم» رئیس دفتر و دستیار ارشد «ویلی برانت» صدراعظم وقت آلمان غربی. در آن زمان دو کشور آلمان وجود داشت: آلمان غربی یا دولت فدرال آلمان (B.R.D) و آلمان شرقی یا دولت به‌اصطلاح دموکراتیک آلمان (D.D.R) که پس از پایان جنگ جهانی دوم و شکست آلمان هیتلری، کشور آلمان به دو پاره تقسیم شده بود.

ادامه در صفحه ۵

ضمیمه رایگان امروز روزنامه شرق

ویژه استان اردبیل

از روزنامه‌فروشی‌ها بخواهید

بازگشت یحیی به تنظیمات کارخانه

پرسپولیس، تیمی که پنج بار متوالی جام قهرمانی را بالای سر برده بود، در آخرین دوره از رقابت‌های لیگ برتر در جدال با رقیب سنتی، یعنی استقلال، کورس قهرمانی را واگذار کرد و بعد از مدت‌ها، دست خالی رقابت‌های داخلی را پشت‌سر گذاشت. این تیم که در فصول اخیر همواره برترین تیم فوتبال ایران بود...

صفحه ۹

فردا شورای حکام بر سر قطعنامه آمریکا و ۳ کشور اروپایی علیه ایران تصمیم می‌گیرد

گروگان‌گیری در آژانس

گزارش تیتربک را در صفحه ۳ بخوانید

دعایی در دوره‌می «مهر»

در تشییع بیکر مدیر روزنامه اطلاعات و چهره خوشنام رسانه و سیاست همه چهره‌ها از همه جناح‌ها در کنار یکدیگر نشستند

معصومه معظمی؛ مراسم وداع با بیکر مرحوم حجت‌الاسلام سیدمحمود دعایی، نماینده ولی فقیه و سرپرست مؤسسه اطلاعات که نمایندگی شش دوره مردم تهران در مجلس شورای اسلامی را برعهده داشت، دوشنبه شب با حضور چهره‌ها و شخصیت‌های برجسته سیاسی و فرهنگی و اجتماعی و برخی علاقه‌مندان به او در حسینیه چمران برگزار شد.

سیدمحمود دعایی را شاید بتوان یکی از معدود افرادی دانست که در مراسم وداع با او افرادی فارغ از نگاه و جریان سیاسی از منتهی‌الیه راست تا ملی‌مذهبی‌ها حضور داشتند. شخصیتی که او را حلقه اتصال جریان اصلاحات با حاکمیت می‌دانستند و به گواه شاهدان سعی داشت جدای از نگاه سیاسی و مذهبی، پشتوانه و حامی قابل اتکایی برای افراد گرفتار باشد. برخی معتقدند که مراسم وداع با بیکر مرحوم دعایی همانی شد که خودش در طول زندگی‌اش همیشه می‌خواست؛ چیزی شبیه به جمع میان اضداد! ازجمله موارد خاص این گردهمایی در حسینیه چمران، همنشینی

سیدمحمود دعایی را شاید بتوان یکی از معدود افرادی دانست که در مراسم وداع با او افرادی فارغ از نگاه و جریان سیاسی از منتهی‌الیه راست تا ملی‌مذهبی‌ها حضور داشتند. شخصیتی که او را حلقه اتصال جریان اصلاحات با حاکمیت می‌دانستند و به گواه شاهدان سعی داشت جدای از نگاه سیاسی و مذهبی، پشتوانه و حامی قابل اتکایی برای افراد گرفتار باشد. برخی معتقدند که مراسم وداع با بیکر مرحوم دعایی همانی شد که خودش در طول زندگی‌اش همیشه می‌خواست؛ چیزی شبیه به جمع میان اضداد! ازجمله موارد خاص این گردهمایی در حسینیه چمران، همنشینی

سیدمحمود دعایی را شاید بتوان یکی از معدود افرادی دانست که در مراسم وداع با او افرادی فارغ از نگاه و جریان سیاسی از منتهی‌الیه راست تا ملی‌مذهبی‌ها حضور داشتند. شخصیتی که او را حلقه اتصال جریان اصلاحات با حاکمیت می‌دانستند و به گواه شاهدان سعی داشت جدای از نگاه سیاسی و مذهبی، پشتوانه و حامی قابل اتکایی برای افراد گرفتار باشد. برخی معتقدند که مراسم وداع با بیکر مرحوم دعایی همانی شد که خودش در طول زندگی‌اش همیشه می‌خواست؛ چیزی شبیه به جمع میان اضداد! ازجمله موارد خاص این گردهمایی در حسینیه چمران، همنشینی

متن و حاشیه

در نکوداشت ۲ دهه فعالیت‌های انجمن علوم سیاسی ایران^(۱)

انجمن‌های علمی و تقویت اثربخشی علم

سیدحسین سراج‌زاده*

فعالیت‌های علمی (آموزشی، پژوهشی و ترویجی) به‌طور معمول در دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌ها جریان دارد. استادان و پژوهشگران فعال در این نهادها، بر اساس یک مسئولیت علمی برای شناخت واقعیت‌ها و قانونمندی‌های جهان طبیعی و اجتماعی و همچنین بر اساس یک مسئولیت اجتماعی برای بهبود زندگی مردم و رفاه جامعه فعالیت‌های علمی خود را دنبال می‌کنند. با وجود این، کنش‌های علمی فقط در محدوده نهادهای دانشگاهی و پژوهشگاهی جریان ندارد. اجتماع علمی دامنه و گستره‌ای بیش از نهاد‌های رسمی علمی دارد. شماری از کنشگران علمی که گاه بسیار تأثیرگذار هم هستند، بیرون از نهاد‌های رسمی علمی فعالیت می‌کنند. یک دلیل آن این است که نهاد‌های رسمی علمی معمولاً در چارچوب‌های محافظه‌کارانه بوروکراتیک و ایدئولوژیک فعالیت می‌کنند و همین باعث می‌شود که شماری از کنشگران علمی نتوانند در این نهادها وارد شوند یا استادان و پژوهشگران فعال در آکادمی نتوانند برخی از کنش‌های علمی-اجتماعی خود را در این نهادها انجام دهند. در چنین شرایطی، انجمن‌های علمی به‌عنوان سازمان‌های علمی مردم‌نهاد نقش مهمی در بازمانی سازمان‌یافته اجتماعی علمی بر اساس فعالیت‌های مردم‌نهاد، نقش مؤثری در سازمان‌یابی کنشگری فعالیت‌های علمی، رونق فعالیت‌های ترویجی آنها، تقویت پیوندهای بین

سیدمحمد خاتمی و حسین شریعتمداری از دو جناح و قطب مختلف سیاسی بود. دو مدیر روزنامه کیهان در سال‌های دور با دو نگرش متفاوت سیاسی که حالا شاخصه‌های خاص اخلاقی و رفتاری مرحوم دعایی باعث شده بود گرد هم آیند و مصداق عینی جمع نقیضین زیر یک سقف باشند. علاوه بر دو شخصیتی که حضورشان بیش از دیگران در این مراسم به چشم آمد و رسانه‌ای شد، چهره‌های برجسته‌ای مانند سیدحسن خمینی، هادی خانامه‌ای، محمدجواد ظریف، مجید انصاری، علی ربیعی، علی جنئی، علی‌اکبر صالحی، حسین مرعشی، علی‌اکبر ولایتی، عبدالناصر همتی، حمید میرزاده، بیروز حناچی و اعضای بیت امام خمینی و خانواده مرحوم دعایی و جمعی از علاقه‌مندان از حاضران در این مراسم بودند. گفتنی است به دلیل قرابت و نزدیکی دیرین مرحوم دعایی با امام راحل و رهبری، نماز او را رهبری انقلاب خواندند و روز گذشته هم سیدحسن خمینی برای بار دوم بر پیکر این شخصیت برجسته مهربان و حلقه اتصال جریان‌ات سیاسی نماز خواند.

این گزارش را در صفحه ۲ بخوانید

۱

دانشگاهی، تقویت جنبه‌های مردم‌مدارانه اجتماعات علمی و تحکیم پیوندهای بین انجمنی داشته‌اند. این انجمن‌ها با رویکردی فراگیر توانسته‌اند از چارچوب محدودیت‌های بوروکراتیک و ایدئولوژیک تا حد زیادی فراتر روند و کانونی برای فعالیت همه کنشگران علمی برون و درون دانشگاه، صرف‌نظر از تفاوت‌های فکری و مشرب‌های سیاسی آنها باشند. انجمن علوم سیاسی ایران که در سال ۱۳۸۲ تأسیس شد، بدون تردید از انجمن‌های پیشرو و موفق علوم اجتماعی ایران است که با رویکردی فراگیر و مبتنی بر کار حرفه‌ای علمی و مسئولیت‌شناسی اجتماعی، کارنامه‌ای درخشان در تعاملات علمی و برگزاری همایش‌های مفید و مرتبط با مسائل اساسی حوزه سیاست در ایران داشته است. این انجمن همچنین با یک رویکرد تعاملی بین رشته‌ای به پیوندهای بین انجمنی اهمیت داده و برای برگزاری رویداد‌های علمی، تعامل بسیار خوبی با سایر انجمن‌های علوم اجتماعی، به‌ویژه انجمن جامعه‌شناسی ایران داشته است.

همت و کوشش بنیان‌گذاران، اعضای هیئت‌مدیره و اعضای انجمن علوم سیاسی ایران در مسیر سازماندهی اجتماع علمی علوم سیاسی ایران و اثربخش‌ترکردن علمی و اجتماعی آن را باید ارج گذارد و امیدوار بود کنشگران علمی درون و بیرون آکادمی به اهمیت نقش انجمن‌های علمی در توسعه رونق دانش و اثربخشی آن توجه بیشتری کنند و با پیوستن به انجمن علمی خود، آن را تقویت کرده و به رشد و تعالی آن کمک کنند.

* دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه خوارزمی و رئیس انجمن جامعه‌شناسی ایران